

Təqvim yada salır

“Bir kərə yüksələn bayrağın” əbədi yüksəlişi

1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət rəmzi kimi qəbul etdiyi milli bayrağın 70 il sonra – 1988-ci il noyabrın 17-də ölkə paytaxtının Azadlıq meydanında qaldırılması ilə o vaxtdək SSRİ-nin heç bir yerində görünməmiş möhtəşəm xalq hərəkatı başlamışdı. Ermənistanın qatı millətçi toplumunun həmin ilin əvvəlindən Azərbaycanın tarixi Qarabağ vilayətini özünə birləşdirmək niyyəti ilə start verdiyi davakar separatçı oyunlara ittifaq dövləti rəhbərliyinin ikibaşlı münasibəti, nəhayət, xalqımızı hiddətləndirərək ayağa qaldırılmışdı. Tarixə “Meydan hərəkatı” adı ilə düşmüş 20 günlük davamlı mitinqlər amansızlıqla dağıdılarda həbs olunan milli fəallara qarşı irəli sürülmüş əsas ittihamlardan biri də “əksinqilabi üçrəngli bayrağın qaldırılması” olmuşdu.

Lakin 70 il əvvəlki istiqlal mücadiləsinin liderlərindən biri Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin söyləmiş olduğu kimi, bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməmişdi. Sonrakı aylarda və illərdə ərazilərimizin bütövlüyünün qorunması uğrunda xalq hərəkatının davamlı aksiyalarında üçrəngli milli bayrağımız xalqımızın mübariz oğullarının başları üzərində dalğalanmışdır.

Meydan hərəkatının ikinci ildönümündə isə Azərbaycanın dar günündə Vətənə qayıdıb doğulduğu Naxçıvanda xalq hərəkatının rəhbərliyini üzərinə götürmüş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Sovetinə yenicə Sədr seçilmiş ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü və inadlı mübarizəsi ilə üçrəngli milli bayrağımız dövlət bayrağı statusu almışdı.

Azərbaycandan təcrid edilmiş Naxçıvan...

1990-cı ilin iyulunda ümummilli lider Heydər Əliyevin Bakıda Azərbaycan rəhbərliyinin dönüklüyünü görüb doğma Naxçıvana dö-

Naxçıvan, 17 noyabr 1990-cı il

Bizim müstəqilliyə gedən yolumuz məhz 17 noyabr 1990-cı ildən başlamışdır ki, indi dövlət bayrağımız olan üçrəngli bayraq dövlət bayrağı kimi təsis edildi.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

nüşü Ermənistanın blokada saldığı, ağır günlərini yaşayan bu qədim türk diyarında böyük coşqu ilə qarşılanmışdı. 20 Yanvar Bakı qırğınına etiraz edən, ittifaq və respublika rəhbərlərini kəskin tənqid etdiyinə görə ciddi siyasi təqiblərə məruz qalan dünya şöhrətli siyasətçi və dövlət xadimi olan bu böyük insanı Naxçıvan şəhərindəki mərkəzi meydana minlərlə insan xilaskar kimi alqışlamışdı.

Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli o günləri belə xatırlayır:

– O zaman hadisələrin necə cərəyan edəcəyini müəyyənləşdirmək olduqca çətin idi. Adamlar çaşqınlıq içərisində idilər. Hadisələrin gedişi və Naxçıvana Ermənistanın təcavüzkar münasibətindən əlavə, yuxarıdan qərəzli münasibət də yalnız ümitsizlik yaradırdı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin öz yurduna gəlişi ilə Naxçıvan o zamankı ittifaq və respublika rəhbərlərinin nəzərində arzu edilməz bir məkana çevrilmişdi. Belə bir məqamda dünya miqyaslı siyasətçi və zamanın tanınmış dövlət xadimi Heydər Əliyevin Naxçıvana dönüşü xalqda böyük ümid və inam doğurmuşdu. Digər tərəfdən, ulu öndər vaxtilə yetişdirib yüksək vəzifə kürsülərinə çəkdiyi insanların laqeydliyi, nankorluğu ilə üzleşmiş və haqsız böhtanlara və təqiblərə məruz qalmışdı.

Doğrudan da, akademik dedi ki, Naxçıvan o zaman Azərbaycandan təcrid edilmiş halda, blokada vəziyyətində yaşasa da,

bütün ağır-acılara sinə gərir və haqq mübarizəsini davam etdirirdi. Hətta 1990-cı ilin 19–20 yanvar gecəsində sovet ordusunun Bakıya qanlı basqınına etiraz olaraq Naxçıvan MSSR SSRİ-nin tərkibindən çıxdığını elan etmişdi. Bundan sonra muxtar respublika əhalisinin mübarizəsi azadlıq hərəkatı xarakteri almış, Naxçıvana ögey münasibətə qarşı etirazlar səngiməmişdi.

Həmin ilin yayında Heydər Əliyevin Naxçıvana dönüşü isə bu coşqunu dəfələrlə artırmışdı. Bir neçə ay sonra ulu öndərin Naxçıvan parlamentinin rəhbəri vəzifəsində böyük siyasətə qayıdışı onu insanların bir nömrəli güvənc və ümid yerinə çevirmişdi. O dövrdə – “AzərTAC”ın (onda “Azərinform” idi) Naxçıvanda xüsusi müxbiri kimi şahidi olduğum ən önəmli həqiqət də bu idi.

Nəhayət ki, 1990-cı il 30 sentyabr seçkilərinin birinci turunda Heydər Əlirza oğlu Əliyev 340 nömrəli Nəhrəm seçki dairəsindən Azərbaycan SSR-in xalq deputatı, 2 nömrəli M.F.Axundov seçki dairəsindən Naxçıvan şəhərinin seçiciləri tərəfindən isə Naxçıvan MSSR-in xalq deputatı seçildi. 17 noyabr 1990-cı ildə Heydər Əliyevin sədrliyi ilə on ikinci çağırış Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin birinci sessiyası təkcə Naxçıvanın yox, bütün Azərbaycanın və xalqımızın həyatında önəmli qərarları ilə tarixə yazıldı. Həmin sessiya Heydər Əliyevin sədrliyi və təklifi ilə “Naxçıvan MSSR-in adının dəyişdirilməsi haqqında”, “Naxçıvan MR Ali Dövlət hakimiyyəti orqanı haqqında”, “Nax-

çıvan Muxtar Respublikasının dövlət rəmzləri haqqında” tarixi qərarları qəbul etdi.

Dövlət bayrağı niyə gizlədilmişdi?

Siyasi Maarif evində (Naxçıvan Şəhər İcra Hakimiyyətinin indiki binası) işinə başlayan Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin birinci sessiyasının iş-tirəkləri sırasında bölgə müxbiri kimi mən də var idim. Xatırlayıram ki, gördüklərim və iclasdan əvvəl eşitdiklərim məni başqa bir mənzərə ilə üzleşdirmişdi. Azərbaycan SSR-in o zamankı rəhbərliyi müstəqil qanunlar qəbul etmək istəmir, Naxçıvan MSSR isə SSRİ tərkibində qalmaq fikrində deyildi.

Olduqca ciddi bir ziddiyyət mövcud idi. Azərbaycan rəhbərliyi Naxçıvanın haqlı siyasi iradəsi qarşısında hərəkətsiz qalmışdı. Açıqı Heydər Əliyevin həm Azərbaycan SSR Ali Sovetinə, həm də Naxçıvan MSSR Ali Sovetinə deputat seçilməsi Bakının gözləntilərini alt-üst etmiş və respublika rəhbərliyini çətin vəziyyətə salmışdı. Mərkəz, hansı yolla olursa olsun, sessiyanın işini pozmağa çalışırdı...

Sessiyanın açılış gününü Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin o vaxtkı şöbə müdiri Nazim Əkbərov belə xatırlayır:

– Noyabrın 17-də sessiya öz işinə başladı. Səhər Ali Sovetin arxivinə gəldim. Arxivdə Ali Sovetin Rəyasət Heyətinin iclas sənədləri ilə birlikdə həm də Naxçıvan MSSR-in Dövlət Bayrağı, rəmzi bayrağı və Naxçıvan MSSR-in təltif edildiyi keçici qırmızı bayraqlar da saxlanılırdı. Bayraqlar xarab olmasın deyə xüsusi tikilmiş örtüklər altında saxlanılırdı, yalnız sessiyalarda, təntənəli mərasimlərdə iclas salonuna gətirilirdi. Naxçıvan MSSR-in Dövlət bayrağını Siyasi Maarif evinə aparmaq istədikdə, tapa bilmədim. Vaxt keçir, bayraq isə tapılmırdı ki, tapılmırdı. Onun elə-belə yoxa çıxması mümkün deyildi. Ələtsiz qalıb gılənarı rəngdə məxmərdən tikilmiş, ətrafı saçaqlı rəmzi bayrağı götürüb Siyasi Maarif evinə gəldim və onu səhnəyə qoydum. Deputatlar fərqində olmadı, sessiya işinə başladı. Sonralar bildim ki, bayraq iclas pozmaq üçün mərkəzə bağlı xüsusi xidmət orqanları tərəfindən “oğurlanmış”.

Deputatların təklifi ilə ağsaqqal deputat kimi, Heydər Əliyev sessiyanın sədri seçildi və öz yerini tutdu. Noyabr ayının ortası olmasına baxmayaraq, salonda hava bayırdan da soyuq idi. Heydər Əliyevin də üşüdü-yü hiss olunurdu, kostyumda idi. Nəhayət, ümummilli lider sessiyanı açaraq bildirdi ki, gündəlikdə Naxçıvanın və o cümlədən, Azərbaycanın dövlət rəmzləri, ilk növbədə, bayraq məsələsi durur. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin qərarı ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli milli bayrağını Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Bayrağı kimi qəbul edirik...

Beləliklə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin qərarı ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Bayrağı kimi qəbul olundu.

Onda 2 ildən bəri meydanlarda gördüyümüz üçrəngli bayraq gurultulu alqış sədaları altında iclas zalına gətirildi. Bu, 1918-ci ildə müstəqil Azərbaycanın dövlət rəmzi kimi qəbul edilən bayrağımızın Naxçıvandan başlayan ilk rəsmi yüksəlişi idi. Deputatların sevinc və göz yaşları içərisində bir-birini təbrik etmələrini görmək, bəlkə də, tariximizin ən dəyərli və qürurverici anlarına şahidlik etmək qədər şərəfli idi.

Namiq ƏHMƏDOV,
“Xalq qəzeti”